

Ερησ Σωτηροπούλου

«Η αλήθεια αλλάζει, μας παγιδεύει»

Η **βραβευμένη** ελληνίδα **συγγραφέας** μιλάει στο «Βήμα» για το τελευταίο βιβλίο της **«Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα»**, τον έρωτα, τον φεμινισμό και τη δύσκολη τέχνη της αδιαφορίας

σ. 4-5

Ερση Σωτηροπούλου

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

Η ασπίδα της λογοτεχνίας

Η Ερση Σωτηροπούλου στο «Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα» αποκαλεί τη λογοτεχνία «ασπίδα» και αποκαλύπτει πόσο θεμελιώδης αποδείχθηκε (αυτή και η λεγόμενη «έλεξη του αλλού») για την ατομική της ταυτότητα. Κυριολεκτικώς, τα βιβλία τη διέσωσαν ως άνθρωπο και την έπλασαν «αναπόφευκτα, αναπόδραστα» και ως συγγραφέα. «Κόντρα σε όλους και όλα, στην οικογένεια, στο σχολείο, στην πόλη, στη συντηρητική και κλειστή νοοτροπία, κόντρα σε καθετί που ήταν ιδεολογικό και απονικτικό στη μοναχική Πάτρα της δικτατορίας, αυτά που διάβαζα δικαίωναν την εξέγερση μέσα μου. Διάβαζα από μικρή με αληθινό πάθος, με βουλιμία. Τα βιβλία, η ποίηση, μου άνοιγαν τον δρόμο. Οντας ακόμα αφελής αναγνώστρια, ένιωθα ότι μου έδιναν το ελεύθερο για οποιαδήποτε τρέλα μου κατέβαινε. Και με αναπέρασαν, να συγκροστώ, να ανατρέψω, να φύγω. Από πολύ νωρίς, λοιπόν, με ακολουθούν η ακόρταγη περιέργειά μου για το τι συμβαίνει έξω από το ατομικό μου σύμπαν αλλά, κυρίως, το δίπολο ζωής και τέχνης. Το τελευταίο, με μια ένταση οριακή και απροσμέτρητη, το λμώ να πω. Είναι μια αντίκρουση και μια συνέργεια, παράλληλα, ταυτόχρονα, ένα πινακίον ανάμεσα στο ζωτικό εγώ και στην εξουθενωτική κοινωνία» εξήγησε.

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα Εκδόσεις Πατάκι, 2022, σελ. 168, τιμή 11,90 ευρώ

«Η ερωτική επιθυμία έχει διαμελιστεί»

Η βραβευμένη συγγραφέας μιλάει στο «Βήμα» για το νέο της βιβλίο που συνδυάζει **μυθοπλασία** και **αυτοβιογραφία**. Διυλίζοντας την **ατομική** και **συλλογική «καπάθεια»** της εποχής μας, σχολιάζει τις ανθρώπινες **σκέσεις**, τη **γυναικεία συνθήκη**, την ίδια τη λογοτεχνία

Όταν η καθημερινότητά της περιπλέκεται, η Ερση Σωτηροπούλου επιστρατεύει τις «λευκές νύχτες» της, προσπαθεί να εξασφαλίσει χρόνο για τη γραφή κατά τις άγρυπνες ώρες. Τα μάτια της ήταν κουρασμένα αλλά το βλέμμα της παρέμενε κοφτερό, πανέτοιμο να συλλάβει την παραμικρή «ασρατη ρωγμή» που θα μπορούσε να μεταμορφώσει γύρω της τα πράγματα.

Η συγγραφέας, λεπτοκαμωμένη και, θαρρείς, μονίμως οιστριλατημένη από κάτι μυστηριώδες, εμφανίστηκε μαυροτυμένη ως συνήθως. Συναντηθήκαμε με αφορμή το νέο της βιβλίο *Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα* (εκδ. Πατάκι). Το ενδιαφέρον του τίτλου έγκειται στο ότι και συμπυκνώνει τρόπον τινά την περίοδο που διανύουμε (ας τη χαρακτηρίσουμε, έστω και καταχρηστικά, μια περίοδο ατομικής και συλλογικής «απάθειας») αλλά και την υποσκάπτει με μελαγχολικό σαρκασμό. Στην πραγματικότητα, το να γίνεις αναίσθητος είναι δύσκολο και επίπονο και, σε τελική ανάλυση, μάλλον ακατόρθωτο, διότι «ο καιάδας των αισθημάτων» χάσκει παντού, ακόμη και στις πιο ανύποπτες στιγμές.

Η Σωτηροπούλου, ίσως η πλέον weird ελληνίδα συγγραφέας θα ισχυριζόταν κανείς, και μάλιστα πολύ προτού εδραιωθεί η αισθητική του *αλλόκοτου* ως καινούργια καλλιτεχνική τάση στα καθ' ημάς, ενσωματώνει σε τούτο το βιβλίο και την οικονομική κρίση και την πανδημία και τις συνέπειές τους.

Μυθοπλασία και αυτοβιογραφία

Όλα αυτά όμως λειτουργούν μονάχα σαν φόντο προκειμένου να διερευνηθεί, έχοντας αφομοιώσει το απόσπωμα της τρέχουσας εποχής, τα ζητήματα που την απασχολούν διαχρονικά, τις ανθρώπινες σχέσεις, τον έρωτα, το ίδιο το γράψιμο. Εν προκειμένω, στο *Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα*, ένα ποικιλοτρόπως απολαυστικό και μεικτό βιβλίο, συνταιριάζει τη μυθοπλασία και (για πρώτη φορά τόσο αδιαμεσολάβητα, τόσο απρόκαλυπτα) την αυτοβιογραφία. Από τη μια μεριά, έχουμε διηγήματα, καθαρόαιμες ιστορίες και, από την άλλη, τη σκιαγράφηση όσων τη διαμόρφωσαν, ως άνθρωπο και ως λογοτέχνη, δηλαδή ποιητές, πεζογράφους και κείμενα (από τους στίχους του *Κάμινγκς* που φώτισαν την γκρίζα εφηβεία της μέχρι τον *Ιταλό Καλβίνο* και το *Αν μια νύχτα του χειμώνα ένας ταξιδιώτης*, μια επιτομή της μεταμοντέρνας ευαισθησίας). Σε ηλικία σχεδόν δεκαπέντε χρόνων, προς τα τέλη της δεκαετίας του '60, η Ερση Σωτηροπούλου είχε ταξιδέψει στο εξωτερικό. Ενα βράδυ, την παραμονή της επιστροφής της στην Αθήνα, στη χουντική Ελλάδα τότε, «ξήλωσα τη φόδρα του παλτού μου, έκρυσπα μέσα τρία βιβλία και την ξανάραφα. Ήταν το κόκκινο βιβλιαράκι του Μάο, τα γραπτά για την τέχνη των Μαρξ και Ενγκελς και η *Πορνογραφία* του Βίτολντ Γκομπρόβιτς», τον οποίο άλλωστε εκθειάζει στο υπέροχο κομμάτι «Μια εκλεκτική συγγένεια».

Ενα μειδίαμα σχηματίστηκε στα χείλη της, ένας συνδυασμός νοσταλγίας και αυτοκριτικής, καθώς το αναφέραμε αυτό. Τώρα, δεκαετίες αργότερα, επιχειρεί μέσα από αυτό το βιβλίο να δει, εκτός των

Γράφω όσο πιο κοντά στην αλήθεια μπορώ, μια αλήθεια κουβαριασμένη, υπόκωφη, παραπλανητική, μισή στο φως, μισή στο σκοτάδι

άλλον, πώς είναι ως γυναίκα, ως άτομο «μετά από δύο παιδιά, δύο συζύγους, τρία κατοικίδια και δεκαέξι βιβλία».

Η ελευθερία του συνειρμού

Επειτα η συγγραφέας άναψε τσιγάρο και ξεκίνησε μια περιπλάνηση ανάμεσα στα ερωτήματα που της έθεσε «Το Βήμα». Για την ίδια, όπως και για πολλές ηρωίδες της, η ελευθερία φρωιάζει όχι μόνο στη φαντασία αλλά και στις απρόβλεπτες διαδρομές του συνειρμού. «Ελευθερία σημαίνει να είμαστε ελεύθεροι ακόμα κι από τον εαυτό μας, από τις μικρές μας συνήθειες κι εκείνες τις βολικές πεποιθήσεις που με τον καιρό γίνονται τα δεκανίκια μας. Ζούμε σε μια παράξενη εποχή, η επικοινωνία είναι ασαφής ενώ απομακρυνόμαστε. Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα μοιάζει να απλώνεται σαν τον λεκέ που δεν σβήνει. Δεν υπάρχει εντελώς αδιάφορος άνθρωπος, υπάρχουν εκείνοι που βάζουν έναν στόχο και στον βωμό αυτού του στόχου απωθούν οποιαδήποτε συγκίνηση. Η κάποιοι άλλοι που τους κόβονται τα γόνατα στη θέα ενός αδέσποτου σκυλιού ενώ δίπλα τους αδέσπο-

τα παιδιά και πεινασμένα περνάνε σαν φιγούρες από θέατρο ακιών. Τα χρόνια της κρίσης μάς σημάδεψαν. Πέρα από τη φτώχεια, την ανεργία και τη διάλυση, πιστεύω προκάλεσε μια βαθιά ρωγμή στη συνείδησή μας, στην ταυτότητά μας ως χώρα. Μια ταυτότητα βέβαια που κάπου χόλωνε, που έμπαζε νερά γιατί είμαστε Έλληνες καταφερτζήδες και ταυτόχρονα η κοιτίδα του πολιτισμού» εκτίμησε.

Κολοβωμένη επιθυμία

Κατόπιν, η κουβέντα μας κινήθηκε σε πιο μύχια μονοπάτια. Κάπου περιγράφει το κινητό τηλέφωνο «σαν ταφόπλακα» που κρατά κανείς στο χέρι. «Είναι αυτές οι φρικτές ώρες που δεν περνάνε με τίποτα, που περιμένεις το κινητό σου να χτυπήσει ή να σου στείλει μήνυμα ο άλλος. Χρόνος άχρηστος, άχαρος. Ξέρεις ότι παιδεύεσαι και συνεχίζεις. Κι όμως, παρ' όλα αυτά, πιστεύω ότι αξίζει. Η ερωτική "κατάσταση" είναι μαθητεία, μια μύηση. Το ζήτημα είναι ότι σήμερα το σεξ δεν είναι πια ταμπού, ταμπού είναι το συναίσθημα, ταμπού είναι να πεις "ο' αγαπώ". Πολύ πάθος ξεδύεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Πολλή ενέργεια χάνεται, εκ του ασφαλούς. Εκτονώνεσαι, έχοντας την ψευδαίσθηση ότι συμμετείχεις σ' ένα ζωντανό γήγνεσθαι, το οποίο λίγο αργότερα εξαφανίζεται κάτω από το επόμενο γήγνεσθαι – το αποτύπωμα που αφήνεις είναι αβέβαιο, συχνά μηδενικό, το ποστ κάποιου άλλου έρχεται να σε καταβροχθίσει – και στην ουσία όλο αυτό το αλβερσίσι, αυτό το αράδιασμα προσωπικών στιγμών, συμπαθειών και εχθροτήτων, αποτελεί πηγή κέρδους για τις εταιρείες που έχουν τις πλατφόρμες. Η ερωτική επιθυμία έχει διαμελιστεί, είναι κολοβωμένη. Σαν να έχει συμβεί μια ρήξη στο επίπεδο της αντίληψης, στον τρόπο που προσλαμβάνουμε τον εαυτό μας και το σώμα μας. Ένα σώμα που παύει να είναι φυσικό πια, γίνεται ένα προϊόν πολιτιστικό σαν όλα τα άλλα. Χωρίς επιθυμία δεν υπάρχει ζωή. Πιστεύω ότι κι έναν βλάκα, έναν εντελώς χάλια να ερωτευτείς, αξίζει επίσης. Κάποτε είχα ερωτευτεί σφοδρά έναν μεγαλύτερο μου άντρα. Τα βράδια πηγαίναμε μ' έναν φίλο μου κάτω από το σπίτι του κι αράζαμε. Το σπίτι ήταν σ' ένα ύψωμα, έξω από την πόλη. Τρώγαμε μια πίτσα η σουβλάκια και μετά εγώ άρχιζα να γαβγίζω. Είχα εξασκηθεί τρομερά στο γάβγισμα, σ' όλη την γκάμα από τη σκυλιάνα χαρά, στο παράπονο του πονεμένου σκυλιού, στο αίσχημα. Την άλλη μέρα ο άλλος με τιμωρούσε: "Δεν θα συναντηθούμε για μια βδομάδα επειδή γάβγισες". Δεν το έχω μετανιώσει, άσχετα ποιος ήταν εκείνος και πώς κατέληξε η ιστορία» θυμήθηκε η Ερση Σωτηροπούλου. «Κοιτάξτε, ξέρω ότι κατά καιρούς έχουν γράψει διάφορα άστοχα με αφορμή κάποιο βιβλίο μου. Όμως, δεν είχα ποτέ πρόθεση να γράψω κάτι ακραίο ή προκλητικό. Άλλωστε μου φαίνεται εντελώς ανιαρό. Γράφω όσο πιο κοντά στην αλήθεια μπορώ, μια αλήθεια κουβαριασμένη, υπόκωφη, παραπλανητική, μισή στο φως, μισή στο σκοτάδι. Η αλήθεια αλλάζει, μας παγιδεύει. Τρέχω πίσω της. Σκάβω. Αυτό μ' αρέσει να κάνω. Και το κάνω με πολύ κόπο. Είτε περιγράφω ένα μελαγχολικό αιδούιο είτε ένα πιάτο τραγανές πατάτες τηγανητές, η διαδικασία είναι η ίδια. Ποια η διαφορά;» διερωτήθηκε γελόντας δυνατά.

Γυναικοκτονίες, φεμινισμός, #MeToo

Προς το τέλος, στραφήκαμε στις γυναικοκτονίες και στον φεμινισμό. «Δεν ξέρω αν αυξήθηκαν στατιστικά οι γυναικοκτονίες ή αν απλώς τώρα δημοσιοποιούνται και συζητούνται περισσότερο. Πάντως, τρομακτική ενδοοικογενειακή βία υπήρχε ανέκαθεν, ιδίως στις μεσογειακές χώρες. Το πιο φοβερό είναι ότι το ξύλο, η κακοποίηση δεν εθεωρείτο ακριβώς "δικαίωμα" των αντρών αλλά, σε κάθε περίπτωση, εγγραφότερο σε κάτι "φυσικό" ή "κανονικό" ή "αναμενόμενο" ή "κανονικό". Πολλές γυναίκες ακόμη ντρέπονται και να μιλήσουν και να καταγγείλουν, εγκλωβίζονται ως θύματα μέσα στη σιωπή» σχολίασε. «Τέλος πάντων διαπιστώνω ότι, αφενός, έχουν ξεχαστεί οι αγώνες των παλιών φεμινιστριών και, αφετέρου, επικρατεί μια σκληροπυρηνική στεγνότητα στις συλλογικές που δυστυχώς τρώγονται και μεταξύ τους ενίοτε. Για να μην ανασφραχτώ στις γυναίκες αφεντικά που συχνά είναι αμελικά αφεντικά. Δεν δείχνουν ούτε συμπαράσταση ούτε αλληλεγγύη στις άλλες. Το κίνημα #MeToo είναι πολύ σημαντικό. Φοβόμαι ωστόσο μήπως εκτραπεί σε έναν πολιτικά ορθό νεοπουριτανισμό, στο πλαίσιο του οποίου δεν θα τολμά κανείς να ανοίξει το στόμα του για το σπιδίποτε». Σε μια ακόμη πιο εξομολογητική στιγμή της, υπογράμμισε: «Όταν κάνεις παιδιά, χάνεις την ελευθερία σου. Δεν είναι τόσο η φροντίδα, η έγνοια, ο χρόνος που αφιερώνεις. Αλλά δεν μπορείς πια να αφηθείς. Δεν μπορείς να βγεις στο μπαλκόνι και να πηδήξεις. Χάνεις την ελευθερία να τρελαθείς. Πρέπει με νύχια και με δόντια να κρατήσεις την ισορροπία».

Ευχαριστούμε το καφέ Nathan's Saloon (Αλέξη Παυλή 44, Αθήνα) για τη φιλοξενία.